

Beynəlxalq mədəni əlaqələrin inkişafı yolları

Daimi diplomatik nümayəndəliklər hər bir dövlətin xarici aləmlə ünsiyyətini quran, iqtisadi, siyasi və mədəni əlaqələrinin genişlənməsinə xidmət göstərən orqandır. Yerləşmə dövləti ilə akkreditə edən dövlət arasındakı ikitərəfli qarşılıqlı faydalı əməkdaşlıq yalnız siyasi-diplomatik gedişlərin toplusu kimi təsəvvür olunarsa, bu mexanizmin təkanvericisinin mədəni əlaqələr olduğu da danılmamalıdır. Təbii ki, səfirlik institutunun fəaliyyəti ilk növbədə təmsilçilik anlamında baxılmalıdır. Xarici fəaliyyət orqanı kimi səfirliklər öz funksiyalarının yerinə yetirilməsində suverenlik və bərabər hüquqluluq prinsiplərinə söykənir. Bu heç də o demək deyildir ki, səfirliklər yalnız siyasi-diplomatik fəaliyyətlə məşğul olmalıdır.

1961-ci il "Diplomatik əlaqələr haqqında" Vyana konvensiyasının səfirliklərin funksiyalarından bəhs edən 3-cü maddəsində bu orqanlar qarşısında "...akkreditə edən dövlətlə yerləşmə dövləti arasında dostluq münasibətlərini genişləndirmək və iqtisadiyyat, mədəniyyət və elm sahəsində onlar arasındakı qarşılıqlı əlaqələri inkişaf etdirmək" vəzifəsi qoyulur. Belə qənaətə gəlməliyə ki, öz ölkəsini təmsil etmək dedikdə həm də onun mədəniyyətini tanımaq, təbliğ etmək, müasir mədəni inteqrasiya proseslərində iştirakçı olmasına zəmin yaratmaqdır.

Öz xalqının zəngin mədəni irsini, etnoqrafiyasını, musiqi sənətini, incəsənətinin digər qollarını yad dövlətdə təbliğ etmək məqsədi ilə səfirliklər çox geniş tədbirlər planı qurmalı olur və bu işə yalnız mədəni əlaqələr üzrə ataşələr yox, səfirliyin bütün personalı, diplomatların xanımları da qatılırlar. Qeyd olunmalıdır ki, yerləşmə dövlətində digər dövlətlərin də səfirlikləri fəaliyyət göstərir. Belə bir şəraitdə səfirliklər hər hansı mərasimə digər həmkarlarını da dəvət etməklə əlaqələrin coğrafiyasını daha da genişləndirmiş olurlar.

Tarixi qaynaqlarda göstərilir ki, səfirlər yad dövlətə yollanarkən öz dövlətinin var-qüdrətini, onu uzaq sərhədlərdə tanıda biləcək sərvətlərini nümayiş etdirmək əzmində olurdular. Avropa dövlətləri ilə geniş əlaqələri və səfirlik təsisatı olan Ağıqoyunlu və Səfəvilər dövlətlərində də bu ənənələr mövcud olmuşdur. Səfəvi hökmdarı İsmayıl şahın şəxsi elçisi Fəthi bəyin başçılıq etdiyi 11 nəfərlik nümayəndə heyəti Venetsiyaya yollanarkən saray oyanlarının xanımlarının hər birinə qırmızı atlasdan 12 arşın (indiki anlamda təqribən 5 metrə bərabər) donluq aparmışdılar. Yəqin ki, o dövr üçün bu çox qiymətli hədiyyə sayılırdı və həm də Səfəvi dövlətinin şərqdə bahalı parça və ipək istehsalı mərkəzlərindən biri olması faktını təsdiqləyirdi. Digər dövlətlərin təcrübəsində də

analoji hadisələrə rast gəlmək mümkündür. İngilis kraliçası I Yelizaveta rus çarına orqan musiqi aləti hədiyyə etməsi buna misal ola bilər. O vaxtlar bu musiqi aləti haqda rusların, güman ki, təsəvvürü olmamışdı və qiymətsiz hədiyyə əsl heyret doğurmuşdu.

Zaman dəyişsə də, yad dövlətdə milli adət və ənənələrin, təbii sənət nümunələrinin təbliği əvvəlki kimi ön sırada duran vəzifə olaraq qalır. Səfirlərin inddin özündə qəbul edən dövlətdə etimadnamə təqdim olunma mərasiminə milli geyimdə gəlişi heç də təsadüfi deyildir. Bu təcrübədən demək olar ki, bütün ərəb dövletlərinin, Afrika dövletlərinin, Hindistan və Cənub-Şərqi Asiya dövletlərinin, İran İslam Respublikasının səfirləri əhəmiyyətli dərəcədə bəhrələnilrlər. Bəzi dövletlərdə (Məra-keş Krallığı, Əlcəzir və s.) səfirlərin etimadnamələri milli bayram günlərində qəbul olunur. Bu sadəcə protokol tədbiri deyil, həm də bu dövletlərə yeni təyin olunmuş səfirlərin xalqın mədəniyyəti ilə ilk tanışlığıdır. Liviya Ərəb Xalq Cəma-hiriyyəsinin başçısı Muammar Qəddafi bu dövletə rəsmi səfərə gələn dövlet və hökumət başçılarını, səfirləri və beynəlxalq təşkilatların təmsilçilərini ərəb dünyasının özünəməxsus keçmişini yaşadan xalı və mütəkəli çadırdə qəbul edir. İnsanın bütün fəalliyət formaları məqsədlı olduğundan, sadəlan faktlar da mədəni irsin nümayişi cəhdidir.

Səfirliklərin öz dövletinin milli bayram günündə diplomatik korpusun iştirakı ilə qəbul keçir-

məsi xüsusi qeyd olunmalıdır. Belə bir yüksək səviyyəli tədbirin keçirilməsi zamanı səfirliklər dəvət olunacaq şəxslərə öz dövletini daha yaxından tanımaq imkanı qazanır. Bu məqsədlə qabaqcadan konsert truppası dəvət olunur, səfirliklərdə foto, kitab sərgiləri keçirilir və əl işləri nümunələri nümayiş etdirilir. Bir çox dövletlərin səfirlikləri hətta stola düzüləcək içkilərin, mineral suların və şirələrin öz ölkəsinin məhsulu olmasına üstünlük verirlər. Azərbaycan Respublikasını təmsil edən xarici əlaqə orqanı kimi səfirliklərimiz qəbullarda milli kulinariyamıza üstünlük verməlidirlər. Heç də sırr deyil ki, bizə yaxın olan dövletlərin bir çoxunda lavaşı hələ də "gürdü çərəyi" kimi tanıyırlar. Kababi da, dolmanı da eləcə. Müxtəlif məqamlarda keçirilən "Çay", "Kokteyl" və s. tipli qəbüllərdə milli şirniyyatlara (şəkərbura, paxlava, noğul-nabat) xüsusi yer ayrılmalıdır. Uzaq mərdianlarda bu işin ağırlığını səfirin və diplomatik nümayəndəliyinin personalının xanımları öz çiyinə götürürlər. Milli adət və ənənələrin yerləşmə dövletində təbliği üçün "Novruz bayramı" olduqca əlverişli məqamdır. Bu məqsədlə səfirliklərin əməkdaşları səməni cüçərtməyi özünə borc bilərlər. Bu bayramın əsl mahiyyətini əcnəbilərə çatdırmaq məqsədi ilə televiziya proqramlarına üz tutmaq, tonqal çatmaq, bayram şamları yandırmaq, digər səfirliklərin kollektivlərini də bayram tədbirlərinə dəvət etmək lazımdır. Səfirliyin əməkdaşlarının kosa, keçəl rolunda çıxışı, milli rəqslər, təbii ki, gecənin yaddaqalan olmasına şərait yaradır. Lakin etiraf etməliyik ki, vətəndən

uzaqlarda bütün sadəlanları icra etmək bir qədər çətinidir. Bu işdə Mədəniyyət Nazirliyinin səfirliklərlə birgə fəalliyət proqramı olmalı, vaxtaşırı musiqi və rəqs kollektivlərinin ayrı-ayrı dövletlərə ezamiyə olunması işi canlanmalı, səfirliklərin sifarişləri tez və kefiyyətlə icra olunmalıdır. Artıq bu sahədə kifayət qədər təcrübə vardır. Xalq artisti A.Qasımovun xarici dövletlərdəki çıxışları, N.Dostəliyevanın Norveç kamera orkestri ilə birgə konsert proqramı deyilənlərə misal ola bilər.

Səfirliklərimizin fəalliyətinin bir qolu da zəngin Azərbaycan mədəniyyətinin təhlükəsizliyini təmin etməkdən ibarətdir. Bu işin nəticəsi kimi Ü.Hacıbəyovun məşhur "Arşın mal alan" komediyasının ermənilərin öz adına yazmaq cəhdinin qarşısı alındığını qeyd etmək olar. Təbii ki, hələ orta əsrlərdən Avropa bazarlarında səsi-sorağı yayılan Azərbaycan xalçalarının bu gün daha geniş təbliği olunmasına ehtiyac var.

Artıq leksikonda özünə inamlı yer tutan "beynəlxalq ünsiyyət" anlayışı çoxyönlü dövletlərarası əlaqələr sırasında mədəni ilşigilərə daha üstünlük verir. Yaxın-uzaq meridianlarda Azərbaycan sözünü neçə-neçə xalqın dilinə çevirməyə ehtiyac yoxdur. Bunu birçə "Yalı" rəqsi, yaxud "Muğam dəstgahi", "Cüclərim" mahnısı ilə də çatdırmaq mümkündür.

Nigar İSAYEVA